博物館圖書部
XLVII
764

E71

„HAAGSCH MAANDBLAD"
4. — APRIL 1939

286.260 XLVII 764

DE VREDESONDERHANDELINGEN VAN PRINS SIXTE DE BOURBON

EEN MERKWAARDIGE EPISODE UIT DEN WERELDOORLOG

DOOR

Prof. Dr. H. BRUGMANS

IV *(Slot)*

In den avond van 16 Mei kwamen de prinsen te Parijs aan. In den morgen van den 18en doet prins Sixte kort verslag van zijn reis aan William Martin en deelt hem de brieven van den keizer en van Czernin mede. Martin is overtuigd, dat de vrede bijna binnen het bereik ligt; hij is van meening, dat weldra de diplomatie het werk van prins Sixte kan overnemen met te beter kans op succes, als het Italiaansche offensief, dat in deze dagen wordt ingezet, mocht slagen. Martin stelt natuurlijk Poincaré en Ribot in kennis van hetgeen hij van den prins heeft vernomen: den 19en confereert de president met Ribot, den 20en met dezen en prins Sixte.

Over het onderhoud met Ribot schrijft Poincaré: „Ribot verwittigt mij, dat hij van Lloyd George een brief heeft ontvangen, waarin deze, zeer onder den indruk van zijn laatste gesprekken met prins Sixte, vraagt, dat men de Oostenrijksche voorstellen niet moet laten vallen; maar Ribot meent, dat het onmogelijk is verder te gaan zonder met Italië te overleggen. Hij vraagt zich af, zegt hij mij, of men niet een wisseling van bezoeken zou moeten bevorderen tusschen koning Victor Emanuel en mij, waarvan al verschillende malen questie is geweest. Bovendien gelooft hij, dat men den koning zou moeten uitnoodigen om eerst te komen. De zaak, herhaalt hij, is belangrijk genoeg om een ontmoeting der staatshoofden te rechtvaardigen. Zij kan niet worden afgedaan tusschen Lloyd George en mij (Ribot). „Ja, zei ik, maar

HAKUBUTU-KAN 博物館 DJAKARTA

mijnerzijds heb ik niet het recht om iets te doen buiten u om." — „Ja, natuurlijk, maar ik zal u vergezellen, als gij dat wenscht." Ribot voegt daaraan toe, dat hij gisteren Orlando heeft ontmoet, die hem heeft verklaard: „Wat mij betreft, ik ben van meening, dat men moet gaan praten" [1]).

Den volgenden dag, 20 Mei schrijft Poincaré: „Onderhoud met Ribot en prins Sixte. De prins deelt ons een brief mede van zijn zwager, met potlood geschreven. De keizer is, schijnt het, aangetast door een gedeeltelijke verlamming door een kneuzing van de hand, die hem verhindert met inkt te schrijven [2]). In dezen brief zegt de keizer, dat hij het eens is met Engeland en met Frankrijk. Ribot roept uit, dat dat niet waar is, dat Frankrijk en zelfs Engeland altijd hun Entente hebben behouden met Italië. Hij maakt van de gelegenheid gebruik om mij te zeggen, dat hij gisteren in de commissie van buitenlandsche zaken van den senaat voorzichtig heeft gezinspeeld op vage pogingen tot onderhandelingen van den kant van Oostenrijk en dat de commissie eenstemmig is geweest in haar denkbeeld, dat dat wel een Duitsche valstrik kon zijn en dat de regeering zeer voorzichtig moest zijn. Toen deze punten waren vastgelegd, ondervroegen Ribot en ik den prins over een passage in den keizerlijken brief, waar gesproken wordt van een Italiaanschen stap. De prins antwoordt ons, dat een Italiaansche afgezant in Bern is gekomen van wege den koning en een zeker aantal Italiaansche staatslieden [3]) en dat deze achtereenvolgens den Duitschen en den Oostenrijkschen gezant heeft gesproken. Ribot gelooft, dat deze afgezant valschelijk den naam van den koning heeft gebruikt en dat hij in werkelijkheid gezonden was door Duitschgezinde Italianen. De prins denkt, dat de keizer er in zou toestemmen om aan Italië Trentino af te staan, onder voorwaarde, dat hij een kolonie zou krijgen als territoriale vergoeding" [4]).

Prins Sixte beschrijft dit onderhoud uitvoeriger [5]). Maar

[1]) Poincaré VIII, 141 vlg.; Lloyd George IV, 2018 vlg. Ribot zelf zegt niets over zijn onderhoud met Sixte op 19 Mei.

[2]) Deze bijzonderheid is nergens elders te vinden. In zijn eigen verhaal zegt prins Sixte, dat „l'empereur, ayant eu la main fatiguée, préfère se servir le plus souvent du crayon": Sixte, 194.

[3]) Vroeger was alleen Cadorna genoemd; vgl. boven III.

[4]) Poincaré VIII, 142 vlg.

[5]) Sixte, 193 vlg.

de inhoud is ongeveer, zooals Poincaré ze aangeeft. Alleen valt in het relaas van den prins wat meer en feller licht op de zonderlinge, slappe, wantrouwende en uitstellende houding van Ribot, die telkens weer den nadruk legt op de onmogelijkheid om buiten Italië te onderhandelen en die in deze geheele vredespoging slechts een valstrik wil zien, door Duitschland gespannen. Het kan niet anders of deze houding moet op den prins een teleurstellenden en deprimeerenden indruk maken. Onder het heengaan geeft hij tegenover William Martin uiting aan zijn ontstemming.

In het relaas van Sixte lezen wij hierover het volgende: „De prins deelt hem de hoofdzaak van het onderhoud mede en verbergt hem zijn ontevredenheid niet over de uitstellende houding van Ribot. Naar zijn inzicht zal het resultaat waarschijnlijk dit zijn: vrede of ten minste sabotage van den oorlog op de Russische, Roemeensche en Italiaansche fronten; vandaar dan vrijheid van de troepen der centralen om een nieuwen slag te slaan hetzij op ons front hetzij op het front van Saloniki. Een nederlaag van Sarrail zou het geheele oosten aan de centralen overleveren. Martin zegt zeer goed de bezorgdheid van den prins te kunnen begrijpen en verzoekt hem de taak te vervolgen, die hij op zich heeft genomen; want het te bereiken resultaat is voor Frankrijk zeer belangrijk; bovendien zal hij er morgen met den president der republiek nogmaals over spreken.

De prins antwoordt, dat het zijn gewoonte niet is om een ondernomen zaak weer te laten loopen, dat hij haar zal voortzetten, omdat hij duidelijk zijn plicht als Franschman ziet, dat hij vervolgens Lloyd George zal bezoeken. Hoe meer tijd men verliest, des te minder is men in staat iets voor de kleine geallieerden te doen; de toestand van Oostenrijk zal van dag tot dag verbeteren en daardoor zal de openbare meening meer eischen en de keizer zal misschien in staat zijn aan Roemenië en aan Servië concessies te doen [1]).

[1]) T. a. p. 200 vlg. Ribot zegt van de conferentie van 20 Mei alleen: „Dans le cabinet du président de la république avec le prince Sixte; lettre autographe écrite au crayon: prétendue démarche faite, au nom du roi d'Italie, à la légation d'Allemagne et à la légation d'Autriche à Berne: on se contenterait du Tyrol de langue italienne .... Je ne ferai rien si l'Italie n'est pas mise au courant de tout ce qui nous a été dit. On accepte: Ribot 103; vlg. ook 104.

Hoe het onderhoud van Poincaré en William Martin verliep, weten wij niet; Poincaré spreekt daarvan niet in zijn mémoires. Maar wel weten wij, welken indruk de twee Fransche staatslieden op den prins hebben gemaakt, die hij had gesproken. Aldus:

„Le président de la république: intelligence très vive, esprit très clair, très au courant de l'Europe, d'un patriotisme vibrant. Pas de volonté agissante: sa situation la lui interdit.

Le président du conseil: fatigué, vieilli, lunettes jaunes qu'il ôte et remet. Voit toutes les difficultés des choses et ne voit qu'elles. Craint, par dessus tout, le parlement. Pas de volonté agissante, esprit négatif."

Deze karakteristieken zijn inderdaad volkomen juist. Ribot, die alle verantwoordelijkheid schuwde en altijd schichtig het oog gevestigd hield op de Kamer, was zeker niet de man voor een doortastende vredespolitiek. Ook daardoor zag hij de verhoudingen even verkeerd als de bovengenoemde senaatscommissie. Hij zag niet, welke waarde of onwaarde Italië voor de Entente had en staarde zich blind op de eenmaal aangegane verplichtingen, alsof de omstandigheden niet geheel waren veranderd. Ribot zag in het Oostenrijksche aanbod alleen een door Duitschland gespannen valstrik. Hoe hij tot zulk een voorstelling kwam, is niet onbegrijpelijk: zij was die van de meeste Franschen in dien tijd. Maar hoe hij zich dan eigenlijk het geval voorstelde, is niet duidelijk en dit heeft hij dan ook niet in zijn aanteekeningen uiteengezet. In de Kamer heeft hij den 22en Mei o.a. dit gezegd: „Ils viendront demander la paix, non pas hypocritement, comme aujourd'hui, par des moyens louches et détournées, mais ouvertement et nous la ferons dans des conditions dignes de la France, de son passé et de son présent et, si on ne la demande pas, nous saurons l'imposer". Dat op deze woorden zonder eenigen reëelen grondslag „vifs applaudissements sur tous les bancs" volgden, spreekt in zulk een licht bewogen vergadering van zelf; evenzeer, dat het Journal des Débats constateerde: „M. Ribot a été acclamé et il a obtenu le plus beau succès oratoire de sa longue carrière parlementaire" [1]).

[1]) Sixte, 202, noot. Ribot zelf spreekt niet van deze Kamerzitting van 22 Mei.

Maar argumenten gaf hij niet en van een opleggen van den vrede aan de centralen was in het voorjaar van 1917 eenvoudig geen sprake. Niettemin kon Poincaré den volgenden dag in zijn dagboek schrijven: „La presse est, dans son ensemble, très élogieuse pour le discours que Ribot a prononcé hier à la Chambre. Cependant Alfred Capus et Charles Maurras font des réserves et lui reprochent d'avoir trop cédé aux socialistes" [1]).

Nu sprak het wel vanzelf, dat de Kamer niet op de hoogte was van de thans loopende onderhandelingen; zij kon dus overhaast in haar oordeel zijn. Maar Ribot wist beter, kon althans beter weten, maar handelde niet dienovereenkomstig. Anatole France schreef later naar aanleiding van deze onderhandelingen: „Ribot est une vieille canaille d'avoir négligé une pareille occasion. Un roi de France, oui, un roi aurait eu pitié de notre pauvre peuple exsangue, exténué, n'en pouvant plus. Mais la démocratie est sans cœur et sans entrailles. Au service des puissances d'argent, elle est impitoyable et inhumaine" [2]). Niet alles zal men Anatole toestemmen; maar het is wel zeker, dat Ribot, vol vrees voor de openbare meening, de vredesonderhandelingen met Oostenrijk niet met kracht voortgezet, om niet te zeggen, gesaboteerd heeft, hetzij door ingeboren indolentie, hetzij door niet minder ingeboren menschenvrees en gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel.

Onder dezen indruk is prins Sixte naar Engeland gegaan, in de niet ongegronde hoop in Lloyd George iemand te vinden, die zijn verantwoordelijkheid beter begreep dan Ribot. In den morgen van 22 Mei uit Parijs vertrokken, kwam de prins denzelfden avond in Londen aan. Den volgenden middag had hij een bespreking met den gezant Paul Cambon en daarna met den minister, Lloyd George. Ziehier de beschrijving van Downingstreet 10, de ambtswoning van den premier: „La maison où depuis trois cents ans le gouvernement anglais loge son premier, est assez petite, vieillotte. Une anti-chambre avec des cornes de toute espèce de gazelles des colonies." Het kabinet van den minister: „C'est un capharnaüm: un grand bureau très ordinaire, plusieurs tables,

[1]) Poincaré VIII, 144.
[2]) Aangehaald bij Polzer-Hoditz, 355.

des vases avec des fleurs, machine à écrire, livres, rapports; on voit que c'est la demeure d'un business man."

Lloyd George deelt den prins mede, dat hij een brief heeft ontvangen van Ribot over 's prinsen zending. Deze brief d.d. 20 Mei [1]) geeft twijfel te kennen aan de mogelijkheid van een vrede met Oostenrijk, indien aan de eischen van Italië niet wordt voldaan. Ook twijfelt hij aan de echtheid van de zoogenaamde aanbiedingen van Italië in Zwitserland: hij denkt niet, dat de koning er bij betrokken is. Om dienaangaande zekerheid te verkrijgen, zou men den koning kunnen uitnoodigen tot een bezoek aan het Britsch-Fransche front. Ongezocht zou dan een onderhoud kunnen plaats hebben van Victor Emanuel III, George V en Poincaré, vergezeld van hun eerste ministers: mogelijk zou men dan tot overeenstemming kunnen komen. In een brief van 23 Mei aan Ribot geeft Lloyd George te kennen, dat zulk een samenkomst hem zeer doeltreffend lijkt; de president der republiek zou de uitnoodiging kunnen doen; men zou als voorwendsel de toestanden in Rusland kunnen gebruiken. Maar men moet niet te lang daarmede wachten; de gunstige gelegenheid zou dan kunnen ontsnappen [2]).

[1]) In Engelsche vertaling aldus: „Prince S. should arrive in London to morrow. He will lay before you an autograph letter which you will read with interest. We have repeated to the prince, that it was impossible for us to do anything without Italy. I hold to the opinion that the step which is spoken of in the letter cannot have been authorised by the king*). It seems to me absolutely necessary to get to the bottom of the matter. The simplest way would be to speak of it to the king himself, and for this purpose, to invite him to come to France to pay a visit to our army and to the British army, which would enable us, without raising suspicion, to arrange an interview with him, with H. M. the King of Great Britain and the president of the republic. You could accompany His Britannic Majesty in the same way as I should accompany M. Poincaré. We could see if it is possible to open up a conversation with some chance of coming to terms. You will not disguise from yourself the fact that an understanding will be very difficult. We cannot, in fact, sacrifice Serbia, nor above all Roumania, which only came into the war at our request. We must in any case act with the greatest prudence, and I think that, until further notice, confidences which have been entrusted to us, and which it was our duty to accept, ought to remain between those persons alone who have up to the present had knowledge of them" **).

[2]) Sixte, 208 vlg. noot; vgl. ook Poincaré VIII, 145; Lloyd George IV, 2025. Het antwoord van Ribot t. a. p. 2026. Vgl. ook Ribot 108 vlg. noot.

*) Van Italië.
**) Lloyd George IV, 2020 vlg. In Franschen — wel origineelen — text staat deze brief bij Ribot 107 noot.

Het onderhoud van Lloyd George met prins Sixte bracht de zaken niet heel veel verder [1]). Het liep over een eventueele schadevergoeding aan Oostenrijk voor het afstaan van Trentino enz., over de Italiaansche onderhandelingen in Zwitserland, over het verdere verloop der onderhandelingen. Nog denzelfden middag brengt de minister den prins ter audientie bij den koning. Wat hier is verhandeld, wordt niet medegedeeld. Wel is de prins zeer uitvoerig in zijn bericht over zijn gesprek met Paul Cambon op denzelfden dag [2]). De gezant hecht niet veel waarde aan de Italiaansche aanbiedingen in Zwitserland; hij gelooft niet, dat de koning zoo iets buiten zijn ministers zou doen: Italië zal zich stellig niet tevreden stellen met Trentino. Ook zal Italië zeker niets meer voor Frankrijk doen, wanneer eenmaal zijn oorlogsdoeleinden zijn bereikt: Cambon is dat geheel eens met Ribot en met Lloyd George. Eigenlijk volgt daaruit, dat Frankrijk niets kan winnen bij een vrede met Oostenrijk: want Oostenrijk heeft niet over Elzas-Lotharingen te beschikken, hoewel het dit land aan Frankrijk heeft aangeboden. Bovendien, het wegvallen van Oostenrijk als vijand is van minder belang dan het verlies van Italië als bondgenoot. Waarop de prins zegt: „Dans ce cas, il me sera tout à fait impossible de continuer à m'occuper de cette affaire, puisqu'elle serait au désavantage de la France. En acceptant d'y collaborer, je n'ai cherché que le seul avantage de la France, ce n'est pas moi qui ai inventé cette négociation. J'y ai travaillé de mon mieux, car j'ai toujours cru qu'une paix autrichienne atteindrait gravement l'Allemagne. Du moment où l'attitude de l'Italie et ses projets d'avenir rendent une telle paix peu favorable pour la France, je ne puis en conscience continuer à y travailler." Waarop Cambon: „Ce cas ne se posera pas pour vous car vous verrez que tout sera rompu du fait des prétentions italiennes." De prins betreurt levendig, dat men aan Italië, dat zoo weinig voor de Entente doet, zoo veel toegeeft: „Mais comment expliquez-vous que l'on cède ainsi à l'Italie? Elle est pourtant dans la main de la France et de l'Angleterre! Si nous lui refusons des bateaux et du

[1]) Sixte, 204 vlg.
[2]) T. a. p. 211 vlg.

charbon, elle ne peut vivre." Cambon geeft dat toe, maar wijst er op, dat een Entente-politiek tegen Italië in, dit land gemakkelijk in de armen der centralen zou kunnen drijven. Hij raadt den prins aan voorzichtig te zijn in zijn uitingen, opdat niet Italië voordeel heeft van deze mislukte vredespoging. De prins meent evenwel zeker te zijn van Lloyd George, wat Cambon beantwoordt met de opmerking: „M. Lloyd George est un impétueux, c'est un Celte." Blijkbaar verwacht de gezant niet veel meer van de onderhandelingen [1]).

Niettemin heeft de prins den 30en Mei een nieuw onderhoud met Lloyd George. In dien tusschentijd is Ribot te Londen geweest om besprekingen met de Britsche regeering te houden. Den 25en Mei was hij er volgens Poincaré; den 30en Mei doet hij in den ministerraad verslag van zijn reis: „Il a trouvé Lloyd George très préoccupé de la situation de son cabinet et se plaignant de l'inintelligence de la bourgeoisie britannique. Le roi, craignant le début d'un mouvement républicain, est nerveux. N'insistez pas pour que nous vous accompagnions à Athènes, a dit Lloyd George. Ce serait la dislocation de mon cabinet [2])". Over de vredesonderhandelingen van prins Sixte wordt niet meer gesproken; de Grieksche questie absorbeert alle krachten.

Niettemin blijft het onderhoud van den prins met Lloyd

---

[1]) Vgl. ook Lloyd George IV, 2027. Naar aanleiding van dat onderhoud geeft Lloyd George hier zijn oordeel over Paul Cambon: „Cambon was a man of remarkable perspicacity and judgment but where strong prejudices intervene the shrewdest man is often no better than the fool. To hold that the possible defections of Italy would not be compensated tenfold if the millions of Austrian troops were withdrawn from the ranks of our enemies; if Turkey and Bulgaria were cut off from Germany and forced to make terms; if the Austrian submarines were withdrawn from the Mediterranean, and submarine bases were then closed; if our armies in Saloniki, Egypt, Palestine and Mesopotamia could be reduced to garrisons; if the corn of Russia and the Dannbe could be brought to France and if on the other hand, the food, petroleum and other supplies of the dual monarchy and Roumania were withheld from Germany; if Prussian militarism, deserted as it would be by all its allies, and opposed by the most powerful nations in the world, were forced into a position of foredoomed defeat — to ignore all these advantages which must follow from a separate peace with Austria, and be prepared to forego them all, rather than let Italy have a chance of becoming stronger economically and industrially — appears an unbalanced attitude of mind. Yet this seems to have been a quite serious view taken by Cambon. To some extent he influenced Ribot. He damped his ardour with suspicions and clogged his activity with doubts".

[2]) Poincaré VIII, 148.

HAKUBUTU-KAN 博物館 DJAKARTA

George op 30 Mei van belang. Van belang is al dadelijk, dat de koning van Italië is uitgenoodigd naar Frankrijk te komen en dat men het antwoord wachtende is. Daarna volgt een lunch, die zeer levendig door den prins wordt beschreven, maar die buiten de onderhandelingen om gaat[1]). Daarna hervat de prins met Lloyd George de bespreking over een eventueele komst van den koning van Italië in Frankrijk. De prins is volstrekt niet zeker, dat de vorst zal komen. Lloyd George is zeker van zijn komst: als hij niet mocht komen, dan is een conferentie der drie premiers ook wel voldoende. Maar de prins herinnert aan de besprekingen te St.-Jean-de-Maurienne: wij zouden dus na twee maanden niets verder zijn gekomen. Lloyd George verwacht spoedig antwoord op de uitnoodiging van den koning. „C'est pour cela que je vous demande de patienter encore un peu. Dès que j'aurai une réponse, je vous avertirai à l'hôtel. Nous aurons alors un acte positif et une réponse positive à vous donner." De prins: „C'est qu'en effet je désirerais pouvoir donner une réponse quelle qu'elle soit à la lettre de l'empereur"[2]).

Het antwoord uit Rome komt inderdaad; het is niet afwijzend, maar ontwijkend. Lloyd George dringt nu aan op een positief antwoord; komt de koning of niet? Hij heeft daarover den 4en Juni een nieuw onderhoud met prins Sixte[3]). Lloyd George is zeer ontstemd over het uitblijven van een definitief antwoord: „M. Sonnino est un obstiné bien que, evidemment, ce soit un homme droit. Nous l'avons invité

[1]) Sixte, 216 vlg.

[2]) Ribot schrijft den 20en Mei aan Barrère: „Vous êtes au courant des confidences qui nous ont été faites au sujet des intentions de l'empereur d'Autriche. Ces jours derniers, la même personne qui nous avait servi d'intermédiaire nous a communiqué une lettre autographe où il est affirmé que le mois dernier, une démarche aurait été faite à Berne auprès de la légation d'Autriche pour savoir quelles concessions seraient faites à l'Italie si celle-ci consentait à une paix séparée. Cette démarche — si invraisemblable que cela soit — aurait été autorisée par le roi, en même temps que par le grand quartier général. Je n'ai pas besoin de vous dire que je demeure tout à fait sceptique et quant au fait lui-même et quant à la possibilité d'engager une conversation ayant des chances sérieuses d'aboutir. Mais la personne que vous savez se rend à Londres pour s'entretenir avec M. Lloyd George qui est, beaucoup plus que nous, disposé à marcher de l'avant. J'ai déclare très nettement que nous ne ferions rien sans qu'au préalable l'Italie fût mise au courant des confidences qui nous ont été faites. On a reconnu que cela était, en effet, nécessaire". Ribot, 104 vlg.

[3]) Sixte, 223 vlg.

il y a quelque temps déjà à cette conférence, évidemment sans lui dire de quoi il s'agissait, mais il ne veut pas venir. Evidemment, il flaire quelque chose. Pensez donc qu'il a proposé de son côté que notre roi se rencontre avec Poincaré et aille ensuite sur le front italien. But that's not good. Nous ne le ferons pas. C'est eux qui doivent venir." Dan stelt de prins voor, voor het geval Sonnino niet antwoordt, dat hij aan den keizer althans de opvattingen van de Britsche en van de Fransche regeering mededeelt, al zijn zij ook afwijzend tegen zijn voorstellen. Maar Lloyd George is daartegen: „Non, non, l'Italie nous doit une réponse et elle nous la donnera, je vous l'assure; et c'est bien parce que M. Sonnino est si obstinate and difficult and troublesome que je veux que le roi d'Italie y participe. L'influence du roi contrebalancera celle de M. Sonnino. Faire la paix avec l'Autriche est trop important pour nous. Pour le moment, il n'y a qu'à répondre que les négociations avec l'Italie rendent la chose difficile et longue; mais, une fois cela fait, les choses marcheront. Mais après tout, pourquoi ne viendriez-vous pas avec M. Ribot et moi à l'entrevue avec les Italiens?" De prins wijst dat denkbeeld af en komt op een andere questie, die van den komenden oogst: „A l'heure actuelle, il me semble impossible d'arriver à un résultat quelconque avant que les moissons se fassent en Turquie, Roumanie et Hongrie. C'est à dire, qu'à part les difficultés de transport, l'Allemagne a ses moissons assurées." Lloyd George stemt dat toe, maar wijst op de gunstige berichten uit Rusland, die in Oostenrijk indruk zullen maken. Het is jammer, dat er veel tijd verloren gaat, maar men kan toch niet naar Rome telegrafeeren, dat er een vredesaanbod van den keizer van Oostenrijk zelf is; „tout Rome l'aurait su le jour d'après. C'est ce que nous ne voulons pas." Het gesprek gaat dan verder over Albanië, dat Italië blijkbaar onder zijn protectoraat heeft genomen: daardoor zullen weer nieuwe moeilijkheden ontstaan, ook met Oostenrijk. Ten slotte deelt de prins den minister mede, dat hij bezwaarlijk langer kan blijven; Lloyd George belooft hem op de hoogte te houden: „Je regrette vivement de vous avoir fait attendre si longtemps et je vous remercie beaucoup pour la peine que vous vous donnez."

De correspondentie van Ribot maakt de houding van Italië in dit geval nog wat duidelijker. De uitnoodiging van den president der Fransche republiek aan den koning van Italië tot een bezoek aan het westelijk front is door Barrère te Rome gedaan en ondersteund door den Britschen gezant Sir Rennel Rodd, hoewel eigenlijk Barrère ernstig bezwaar had. Ribot tracht die in den brief van 26 Mei te weerleggen: „Vos préoccupations au sujet d'une prochaine conférence entre le roi d'Angleterre, le roi d'Italie et le président de la république ne me paraissent pas fondées. Comme je vous l'ai écrit dans une lettre personnelle, il vaut mieux s'expliquer franchement entre alliés que de laisser se produire des malentendus que nos ennemis ne manqueraient pas d'exploiter. Je considère comme tout à fait invraisemblable que le roi d'Italie se soit prêté en dehors de M. Sonnino à des démarches imprudentes. Je n'ai pas caché à M. Lloyd George mon sentiment à cet égard, non plus qu'au sujet de la possibilité de conclure une paix séparée avec l'Autriche-Hongrie. L'entrevue projetée doit avoir pour but et aura, je l'espère, pour résultat de dissiper les illusions que pourrait se faire le premier ministre d'Angleterre et d'empêcher de naitre dans l'esprit du roi d'Italie et de ses ministres aucun soupçon sur notre parfaite loyauté."

Intusschen bleek Barrère goed te hebben gezien: Italië schuwde in deze dagen een nauwer contact met Engeland en Frankrijk, omdat het in geen geval een vrede wenschte zonder politiek gewin. Maar er werden andere redenen opgegeven: voorwendsels zijn er nu eenmaal om zich ervan te bedienen. Ziehier het antwoord van Sonnino op de gedane uitnoodiging: „Cette entrevue ne peut que nous être très sympathique et le roi serait certainement fort heureux de se rendre à l'invitation du président de la république et de se rencontrer avec lui et le roi d'Angleterre. Des événements pourraient rendre prochainement une telle rencontre nécessaire et en faire résulter de sérieux avantages pour les alliés. Mais ce que nous avons à apprécier maintenant n'est pas le principe de l'entrevue: c'est son opportunité. Le moment actuel est-il bien indiqué? J'en doute pour les raisons suivantes:

D'abord à cause des Russes: ils sont en train de se ressaisir un peu; mais ils n'en sont que plus sur leurs gardes contre toute apparence de vouloir traiter les affaires en dehors d'eux: il n'est pas de notre intérêt d'éveiller leurs soupçons, de leur fournir des griefs même illusoires. Or, si le président de la république, le roi d'Italie et le roi d'Angleterre se réunissent dans peu de jours, leur réunion ne pourrait avoir qu'un grand retentissement, et les Russes en tireraient la conclusion que nous les tenons à l'écart et ne les traitons pas en alliés. En second lieu nous avons, bienqu'à un degré moindre, à tenir compte de l'Amérique: elle fait désormais la guerre au même titre que nous. Elle ne nous a pas demandé d'être initiée à toutes nos négociations, mais elle pourrait prendre ombrage d'une rencontre dont l'éclat serait si grand et à laquelle elle serait étrangère. Je reconnais que les susceptibilités américaines seraient moins graves que les russes; mais il est inutile quand même de nous y exposer en ce moment. La troisième observation résulte du mouvement des idées à l'heure actuelle. La forme des gouvernements est mise en cause un peu partout: il y a dans tous les pays une certaine fermentation socialiste. Le moment est-il bien choisi pour mettre en avant la personne des trois chefs détat? En quatrième lieu, il y a la question du roi de Grèce. Ne marquez pas de surprise avant que je me sois expliqué. Le maintien sur le trône ou la déposition du roi Constantin sont un objet de discussion et d'incertitude. D'un jour à l'autre, sa situation peut être réglée, soit par l'application de ce que nous avons envisagé à Saint-Jean-de-Maurienne, soit à la suite de l'occupation éventuelle de la Thessalie, soit d'une autre manière. Conviendrait-il, en réunissant actuellement les trois chefs d'état alliés, d'inspirer au public l'opinion fausse que le président de la république, le roi d'Italie et le roi d'Angleterre ont contribué soit à maintenir sur le trône, soit à déposer le roi de Grèce? Je ne le crois pas.

Je vous prie de transmettre ces observations à votre gouvernement dans l'esprit même où je les formule, c'est-à-dire dans un esprit sympathique, les objections ne portant que sur l'opportunité de cette réunion en ce moment" [1]).

[1]) Ribot, 105 vlg.

Inderdaad — waar een wil is is een weg. Maar ook omgekeerd: waar geen wil is, is ook geen weg.

De prinsen verlaten daarop Londen den volgenden dag, 5 Juni, en komen denzelfden avond in de Panne aan[1]). Daar hebben zij een onderhoud met den koning der Belgen, waarover prins Sixte verder niets mededeelt: wij mogen aannemen dat het van zijn zijde alleen informatorisch is geweest. Den 8en Juni reizen de prinsen weer af; denzelfden avond zijn zij terug in Parijs. Daar heeft de prins den 12en Juni een onderhoud met William Martin en den 23en van die maand met Jules Cambon[2]). Aan beiden geeft hij verslag van zijn besprekingen met Lloyd George, die besloten is de onderhandelingen met Oostenrijk voort te zetten in spijt van de moeilijkheden met Italië: zelfs als Ribot niet wil medewerken, zal Engeland toch zijn gang gaan. Hij vraagt William Martin, of en wat hij nu moet antwoorden aan den keizer; het antwoord is, dat met Ribot gesproken zal worden: maar den 20en Juni geeft de minister-president te kennen: „il n'y a rien à faire pour le moment: on ne peut rien faire sans l'Italie" [3]).

Maar er komen slechte berichten uit Italië en Ribot bedenkt zich. Hij maakt bezwaar den prins te ontvangen, maar wil „lui faire dire de ne pas se détourner de la voie qu'il suit et de ne pas se décourager." In verband daarmede moet zeker ook worden gebracht het bezoek, dat Jules Cambon den 23en Juni aan den prins brengt. Hij wil den prins op de hoogte stellen van den stand en den gang van zaken „pour qu'il puisse apprécier le conseil final qu'il lui donnerait, conseil évidemment tout à fait privé, M. Ribot voulant toujours se tenir sur une réserve prudente."

Cambon verklaart dan diens houding aldus: „Het gezichtspunt van Ribot is nooit veranderd. Van den eersten dag af heeft hij verklaard, dat het zonder Italië niet mogelijk was tot eenig resultaat te komen en dat Italië tegenwoordig veel moeilijkheden aan Frankrijk geeft. Het denkbeeld van Sonnino was geweest om te komen voor het parlement met

[1]) Lloyd George IV, 2031.
[2]) Sixte, 231 vlg.
[3]) Vgl. ook Lloyd George IV, 2032.

volle handen en daarom had hij met ons tot overeenstemming willen komen over verschillende pretenties. „Frankrijk heeft op de Italiaansche voorstellen met tegenvoorstellen geantwoord, die natuurlijk overtreffen, wat Frankrijk wil verkrijgen, dat naar de formule: vraag meer om minder te verkrijgen. Feitelijk is er nog geen overeenstemming bereikt en het plan van Sonnino om aan het Italiaansche parlement een belangrijk voordeel te kunnen aanbieden, is niet verwezenlijkt." Italië gaat nu zijn eigen gang in Albanië, in Griekenland, elders [1]).

Daarentegen is de verhouding van Engeland en Frankrijk altijd zeer intiem en standvastig geweest, ook in deze dagen. Cambon kent de verdienste daarvoor voor een goed deel toe aan den Engelschen premier: „L'attitude de M. Lloyd George dans toutes ces questions a toujours été celle que l'on pouvait attendre de son caractère impétueux, procédant par à-coups. Mais l'union entre la France et l'Angleterre n'en a pas moins été aussi intime (malgré ce caractère de M. Lloyd George) qu'avec la Russie et l'Italie. M. Lloyd George a pris très vivement en mai les négociations avec l'Autriche qui nous occupent actuellement. Sa première idée avait été, d'accord avec M. Ribot, la réunion des deux rois et du président. M. Sonnino n'a pas voulu marcher dans ce sens. Il a dû flairer quelque chose et a mis en avant toute sorte de difficultés pour faire échouer l'entrevue."

De prins bevestigt dat: „C'est absolument ce que M. Lloyd George m'a dit." Cambon gaat dan verder: „L'Angleterre a mis ensuite en avant l'idée de réunir les trois présidents du conseil. M. Sonnino s'y est opposé de nouveau. Entre temps, le gouvernement provisoire russe a proposé de son côté de reviser en conseil solennel les buts de guerre des

[1]) „Le point de vue de M. Ribot n'a jamais varié. Dès le premier jour, il a déclaré que, sans l'Italie, il n'était pas possible d'arriver à un résultat quelconque et l'Italie actuellement donne beaucoup d'ennuis à la France. L'idée de M. Sonnino avait été d'arriver devant le parlement les mains pleines et c'est pour cela qu'il aurait voulu conclure avec nous" over verschillende pretenties: „La France a répondu aux propositions italiennes par des contre-propositions qui, elles, naturellement dépassent aussi ce que la France entend acquérir, cela d'après la formule: demander plus, pour avoir moins. De fait, il n'y a pas eu d'entente encore et le projet de M. Sonnino de pouvoir offrir au parlement italien un record ne s'est pas réalisé."

alliés. MM. Ribot et Lloyd George n'ont pas adhéré à ces propositions, et avec raison, car une telle proposition venant du côté russe pouvait amener les pires difficultés." Bovendien, het voorloopige Russische bewind is zeer wankel en ook zeer variabel in zijn buitenlandsche politiek, b.v. ten opzichte van Griekenland, waarover zelfs moeilijkheden zijn gerezen tusschen Engeland en Frankrijk, maar vooral met Italië, dat in het oosten eenvoudig zijn eigen gang gaat.

„Nous sommes très près d'une brouille. Les Italiens se disent froissés par nous. Nos relations sont très tendues. M. Sonnino est insupportable". Maar niettemin, wij moeten met deze bondgenooten voortwerken: „Vers le 10 juillet, il y aura une réunion des chefs des gouvernements français, anglais et italien". Misschien komt daar ook een Russisch gezant: de Russische questie is bovendien belangrijk genoeg om ze te bespreken. Maar ook: „A cette réunion des chefs des gouvernements la question d'Autriche-Hongrie sera forcément posée. On proposera aux Italiens de se montrer plus conciliants vis-à-vis de l'Autriche moyennant compensation balkanique; mais .... vu nos relations assez difficiles avec l'Italie, nous voudrions que ce fût l'Angleterre qui prît l'affaire en main et qui menât l'affaire. Vous pourriez insinuer cette idée à vos amis d'Angleterre."

De prins belooft dat, maar stelt de vraag, of Sonnino in Juli nog wel aan het bewind zal zijn. Waarop Cambon: „Ah, s'il n'est pas au pouvoir, ce sera plus facile. Son successeur sera plus accommodant." De prins geeft dat toe en voorziet een kabinet Giolitti, maar zulk een kabinet zou germanophiel zijn en daarom tegemoetkomender voor den vrede. Jammer, dat Oostenrijk minder vlot is geworden na het mislukken van het laatste Italiaansche offensief: het is natuurlijk, maar het maakt de zaken weer moeilijker, zooals de prins duidelijk uiteenzet: „Résultat: le gouvernement autrichien, par la bouche du comte Esterhazy, déclare qu'il est prêt à continuer des pourparlers de paix, mais d'égal à égal et avec la conscience que la situation de l'Autriche est plus forte que jamais." Daarbij komt, dat naast Trentino ook nog de questie van Elzas-Lotharingen bestaat. „Mon idée, que du reste M. Poincaré partageait, est qu'il faut lier la question du

Trentin à celle d'Alsace-Lorraine. Ni M. Ribot ni M. Lloyd George ne m'ont suivi dans cette voie, seul le président trouve comme moi qu'il est inadmissible que l'Italie ait le Trentin sans que l'Alsace-Lorraine nous soit assurée. M. Paul Cambon m'a encore confirmé dans cette opinion en m'affirmant que, selon lui, l'Italie se retirerait de la lutte, si elle pouvait avoir le Trentin". Cambon is het daarmede eens; hij zet uiteen, dat Frankrijk met alle middelen moet verhinderen, dat Italië tot Duitschland toenadert. De prins bevestigt dat: „C'est justement cela que ni M. Lloyd George ni M. Ribot n'ont voulu comprendre. Si nous obtenons aujourd'hui le Trentin pour l'Italie, celle-ci se retirera immédiatement de la lutte, tandis que si nous lui disons: vous n'aurez le Trentin que le jour où nous mêmes nous aurons l'Alsace-Lorraine, ils seront bien forcés de rester fidèles à l'alliance". Waarop Cambon dadelijk deze gedachte overneemt: „C'est en effet une idée excellente; il faut la répandre, j'en parlerai". Daarmede nam de prins afscheid van Cambon met de verzekering, dat hij altijd bij de hand zou zijn, als men hem noodig had[1]). Den 25en Juni verliet hij Parijs, om zich bij zijn regiment te voegen. „La guerre le reprend; son œuvre de paix est terminée".

Dit vredeswerk van prins Sixte had evenwel nog een naspel. Aan den eenen kant in een reeks van pogingen van allerlei geheime zendelingen van graaf Czernin om in Zwitserland betrekkingen aan te knoopen met Fransche regeeringspersonen; al die pogingen zijn evenwel mislukt: men vraagt zich trouwens af, of al die pogingen altijd even ernstig gemeend zijn geweest. Veel sterker in verband met de zending van prins Sixte stond de intergeallieerde conferentie, die in Juli 1917 te Parijs is gehouden. Den 24en Juli kwamen te Parijs aan Sonnino en generaal Cadorna en ook Lloyd George, Balfour en sir John Jellicoe. De conferentie had aan den Quai d'Orsay plaats den 25en, 26en en 27en Juli: Rusland was er vertegenwoordigd door Sevastopoulo. Van deze conferentie zeggen noch prins Sixte noch Poincaré veel: of over de vredesonderhandelingen met Oostenrijk gesproken is, blijkt nergens[2]).

[1]) T. a. p. 233 vlg.; vgl. Lloyd George IV, 2032.
[2]) T. a. p. IV, 2033.

Dat is de poging van prins Sixte om tot een vrede tusschen Oostenrijk en de Entente te komen. Overziet men het geheel, dan kan men zich voorstellen, dat van al die onderhandelingen niets is gekomen, dat keizer Karel op zijn laatsten brief van 9 Mei zelfs geen antwoord heeft ontvangen. Oppervlakkig gezien zou men zeggen, dat er de Entente in 1917 alles aan gelegen was om een afzonderlijken vrede met Oostenrijk te sluiten. Want voor de geallieerden was het het crisisjaar bij uitnemendheid, „l'année troublée", zooals Poincaré het in zijn mémoires noemt. Militair en politiek begon de Entente belangrijk te verzwakken. Op geen enkel front kon men de vijanden terugdringen, niet op het westelijke en evenmin op het oostelijke front, noch op het Italiaansche noch op het Grieksche front: hoogstens kon men zich handhaven in de posities, die men eenmaal had ingenomen. En dit magere resultaat kon nog alleen worden bereikt met zware offers: bij tienduizenden waren de mannen bij de verschillende aanvallen gevallen in den hevigen strijd. Daarbij kwamen economische en politieke moeilijkheden. De voedselvoorziening liet hier en daar te wenschen over: al leed de bevolking lang niet zoo zwaar als in de centrale landen, er was toch allerlei last en onaangenaamheid; men weet bovendien, dat de mensch zich veelal moeilijker schikt in kleine verdrietelijkheden dan in ernstige moeilijkheden.

Deels ten gevolge van de vele tegenslagen, deels weer als oorzaak daarvan werd overal de politieke toestand hoogst onzeker. In Engeland bleef Lloyd George de leider der staatkunde, maar in Italië was de positie van Sonnino steeds wankel. In Frankrijk openbaarde zich het gevoel van onveiligheid in een reeks van ministerieele crisissen, die uit den aard der zaak de onzekerheid nog vergrootten: in 1917 zien wij achtereenvolgens Briand, Ribot, Painlevé en Clemenceau als minister-president de regeering leiden. En den ergsten schok gaf de Russische revolutie, of liever de twee revoluties; de eerste bracht het czarisme ten val, de tweede de bolsjewieken aan het roer van den staat. Het ligt voor de hand, dat daardoor de militaire beteekenis van Rusland ernstig werd aangetast: Rusland had weldra alle waarde voor de Entente verloren: niettegenstaande het offensief van Broessiloff, dat

trouwens volkomen is mislukt, bleek het weldra maar al te duidelijk, dat het Russische volk den oorlog moede was; juist deze oorlogsmoeheid verklaart mede het succes der bolsjewieken.

Diezelfde oorlogsmoeheid openbaarde zich zeer duidelijk ook in het westen. Dat was ook de grondslag van het vredescongres van Stockholm, waar vertegenwoordigers van de sociaal-democratische partijen zoowel in oorlogvoerende als in neutrale landen zijn samengekomen om een basis voor een redelijken vrede te vinden. Dat het congres is mislukt, bewijst niet, dat men met vreugdevol vertrouwen verder den oorlog wilde voortzetten. Integendeel, in zoo goed als alle landen, aan zoo goed als alle fronten komen verschijnselen van oorlogsmoeheid, zelfs van oorlogsafkeer voor, die soms zeer ernstige vormen aannemen. In Italië komt een ernstig défaitisme naar voren, dat zoowel de regeering als den bondgenooten ernstige zorgen baart. Vooral onder de Fransche soldaten is het défaitisme onrustbarend en zelfs gevaarlijk. De mémoires van Poincaré staan vol van berichten over onwil en muiterij, over ongehoorzaamheid en sabotage bij de troepen te velde. Er zijn compagnieën, die weigeren in de loopgraven te gaan; er zijn er, die weigeren er uit te komen, als de aanval wordt bevolen. Er zijn regimenten, die de gehoorzaamheid weigeren; er zijn er, die dreigen naar hun haardsteden terug te gaan. Deserteurs en verstekelingen zijn er bij honderden. Er zijn groepen, die bij de minste aanleiding dreigen het slagveld te verlaten en naar Parijs op te trekken: daar zal dan de revolutie worden geproclameerd en de vrede worden gesloten. Hoe onzinnig het laatste denkbeeld ook is, het vindt aanhangers in de ruimte en geeft de regeering zeer veel zorg. Eerst als Pétain de ergste belhamels laat vatten en terechtstellen, haast tegen den wil der regeering, komt er weer ontspanning en gehoorzaamheid, rust en orde in de gelederen.

Men kan zich voorstellen, dat dat alles meer dan zorgelijk is. Natuurlijk heeft iedere oorlogvoerende regeering den plicht het bloedvergieten geen dag langer te laten voortduren dan absoluut noodzakelijk is. Te eerder zal een gouvernement daartoe geneigd zijn, wanneer van beneden af de drang

komt naar het einde van den krijg. Maar omgekeerd brengt die aandrang voor de regeering weer nieuwe zwarigheden. Immers wie op vrede aandringen, bedoelen een overwinning, hoogstens een neutralen vrede, geen nederlaag, allerminst ondergang. En nu schuilt juist hier het groote gevaar van een al te openlijk getoond défaitisme of pacifisme. Door den vijand wordt dit maar al te gemakkelijk voor zwakheid gehouden; hij zal dus allerminst geneigd zijn van zijn verdere plannen tot voortzetting van den oorlog af te zien en zal bovenal niet gemakkelijk tot het aanvaarden van overigens aannemelijke vredesvoorwaarden komen. Iedere mogelijkheid van vrede, hoe zwak ook, verlamt den oorlogswil en verzwakt daardoor de mogelijkheid van een overwinning. Want ten slotte is het doel van iederen oorlog de overwinning: een vrede, zooals in 1917 herhaaldelijk werd geëischt van verschillende kanten, een vrede zonder annexaties of veroveringen, is hoogst onbevredigend en wordt niet gemakkelijk door een der belligerenten aanvaard. Er bestaat bovendien ook altijd de mogelijkheid en dus de vrees, dat achter een vredesaanbod een poging wordt verborgen om op de eenvoudigste en gemakkelijkste wijze de grootste voordeelen uit den oorlog binnen te halen: het is dus wel zaak bij vredesonderhandelingen zoo voorzichtig mogelijk te zijn.

Dat moge vooropstaan bij de beoordeeling van de mislukte vredespoging van prins Sixte in 1917. Wij merkten reeds op, dat Lloyd George met zijn gewone impulsiviteit onmiddellijk op de aanbieding van keizer Karel inging. Hij zag hierin terecht groote voordeelen voor alle geallieerden. Een afzonderlijke vrede van de Entente met Oostenrijk brak de centrale coalitie geheel, isoleerde Bulgarije en Turkije en niet het minst Duitschland. De overwinning op Duitschland ware dan nog slechts een kwestie van tijd, misschien van korten tijd. Ook de door den keizer aangeboden voorwaarden waren stellig aannemelijk: herstel van België; Elzas-Lotharingen aan Frankrijk; herstel van Servië met een uitgang naar de zee; Konstantinopel aan Rusland: het was alles zeer acceptabel en vooral Engeland, dat eigenlijk geen geschilpunt met Oostenrijk had, zou op deze condities stellig met een gerust hart vrede kunnen sluiten. Het is waar: Oostenrijk

bood aan, wat het niet bezat: België en Elzas-Lotharingen. Maar op zich zelf was het al een moreele zege van beteekenis, als Oostenrijk de rechtmatigheid van het herstel van België en de restitutie van Elzas-Lotharingen erkende en dat natuurlijk tegen zijn ouden bondgenoot Duitschland in.

Maar Engeland kon in dezen natuurlijk niets doen zonder Frankrijk, misschien ook niet zonder Italië. Nu was Ribot een veel minder impulsief man dan Lloyd George. Prins Sixte vergelijkt in zijn boek[1]) zijn ontvangst te Londen en te Parijs: „A Londres, il avait reçu, dans l'accomplissement de sa médiation, un accueil toujours courtois, empressé, attentif. A Paris également; cependant, il faut bien dire qu'il avait trouvé beaucoup de réserves, de réticences, de tergiversations dans l'attitude de M. Alexandre Ribot à son égard et, cela, parce que cette grande intelligence que le cœur n'échauffe pas, si elle est servie par une rare souplesse de démarche et par une lecture universelle, se trouve mal secondée par un caractère indécis, par un jugement débile. Avec lui, la France meurtrie vivait au jour le jour; ce vieil homme, courbé par l'âge, n'avait de vues d'avenir que pour lui-même".

Dit oordeel is hard, maar lijkt niet onjuist. Ongetwijfeld heeft Ribot door zijn onberaden besluiteloosheid zeer veel in de zaak van den vrede bedorven. Hij durfde niet ingaan tegen de publieke opinie of wat hij daarvoor hield of liever wat daarvan tot uiting kwam in de Kamers. Want in zijn enge partijpolitieke beschouwing hield hij de Kamers voor het land; het werd dus het summum van politieke wijsheid de Kamers steeds tevreden te stellen en te houden, liefst met woorden; als het niet anders kon, ook met daden. In een politiek milieu, waarin woorden boven daden gaan, was Ribot geheel op zijn plaats. Wanneer men de redevoeringen leest, die hij in deze dagen in de Kamers heeft gehouden, kan men zich èn den spreker èn het auditorium voorstellen. De spreker, die met een schitterende Gallische welsprekendheid juist dat weet te zeggen, wat zijn auditorium gaarne hoort, omdat het de hartewensch is van deze afgevaardigden, die onder alle politiek toch ook Franschen zijn; dat auditorium,

[1]) T. a. p. 241 vlg.

dat losbarst, wanneer Ribot spreekt van het lijden van Frankrijk voor de groote idealen van vrijheid en gerechtigheid, van de moeilijkheden van het oogenblik, maar ook van de hoop, ja de zekerheid van de overwinning, die dezen zwaren kamp zal bekronen, de zekerheid ook van het terugwinnen der jammerlijk verloren provinciën. Geen Fransche Kamer, die dezen indruk ontgaat; geen staatsman, die deze gemakkelijke triomfen kan of wil missen. Maar naar preciseering behoeft men niet te vragen; een losse zinspeling op bedrieglijke onderhandelingen en fictieve voorstellen van vrede, waarin Frankrijk bijna verstrikt was geraakt, is voldoende om de waarlijk ernstig gemeende pogingen van den Oostenrijkschen keizer te disqualificeeren: voor Ribot is een eerlijk pogen om thans tot vrede te komen, alleen al om aan het bloedvergieten een einde te maken, volkomen onbegrijpelijk. En niet alleen dat: hij ziet ook niet of liever wil niet zien, dat in dezen tijd van pacifisme en défaitisme in Frankrijk de vrede wel eens noodzakelijk zou kunnen zijn. Maar de Kamers wenschen de voortzetting van den oorlog tot het bittere einde en dus voegt een staatsman zich daarnaar; een eigen wil en een eigen overtuiging daartegenover te stellen, het komt niet bij dezen politicus op. Al dadelijk daarom gaat hij niet op de vredesvoorstellen in, hoe ernstig zij ook gemeend zijn en hoeveel voordeelen zij ook aan Frankrijk beloven [1]).

Hier moet wel de grond liggen van de afwerende houding van Ribot tegenover de Oostenrijksche voorstellen. Hij voert

[1]) Lloyd George schrijft de aarzelende houding van Ribot toe aan den invloed der Cambons, Jules en Paul: „The Cambons, Jules and Paul, were exceptionally able diplomats, they were intensely patriotic. France was their faith — their shrine — their worship — their deity. .... Cleverly, and with every appearence of helping them along, the Sixte pourparlers were manœuvred into futility. The subtle and expert Cambon brain directed the stately steps of the unsuspecting Ribot hither and thither — anywhere so long as it did not lead on the direct road to a peace with Austria which would make Italy bigger, stronger, more triumphant, whilst France was still left wrestling in her own mud with her deadly adversary — her strength flowing steadily out of her torn veins. No patriotic Frenchman could bear that thought without a pang of jealousy. That explains the attitude of Jules Cambon, the rumbling protests about „secret diplomacy" in the French Chamber, and the French journals. It accounts also for the faltering of M. Ribot." Lloyd George IV, 2029 vlg. Dat is stellig niet geheel juist. De Cambons waren staatslieden genoeg om het belang van den vrede met Oostenrijk te doorgronden. En Ribot behoefde waarlijk geen vreemden invloed om steeds te blijven aarzelen en uitstellen.

een ander argument aan: Frankrijk mag geen vrede sluiten zonder zijn bondgenooten. Een in het algemeen natuurlijk zeer juist beginsel, waarvan de toepassing evenwel ook haar grenzen heeft. Die grenzen liggen daar, waar de belangen van het eigen land door het streng vasthouden aan de collegialiteit in fel gedrang zouden komen. Ook daar, waar de bondgenoot al zijn beteekenis als zoodanig gaat verliezen, zoodat van een militaire en politieke samenwerking nauwelijks meer sprake kan zijn. Dit laatste nu was in het voorjaar van 1917 het geval met Rusland, dat toch al door zijn ligging vrij zwak aan de Entente had gehangen, maar dat nu door de revolutie en de daarop gevolgde ontbinding en anarchie nauwelijks meer tot eenige militaire actie in staat was en dus als bondgenoot van de westersche staten vrijwel waardeloos dreigde te worden.

Dat men te Parijs, te Londen en te Rome met Rusland nauwelijks rekening meer hield, spreekt dus van zelf. Eenigszins anders was de verhouding tot Italië. Italië was in het voorjaar van 1915 door de Entente door ruime beloften en concessies bewogen den oorlog aan Oostenrijk en aan Duitschland te verklaren. Of de Entente daaraan verstandig deed, is een andere vraag. Men kan zich nauwelijks voorstellen, welk voordeel de Entente in het bondgenootschap met Italië heeft kunnen zien. Eenig militair voordeel was van het destijds zwakke militaire Italië nauwelijks te verwachten. Het eenige voordeel was, dat het een sterke Duitsch-Oostenrijksche troepenmacht aan het Isonzo-front heeft vastgehouden en ook tegengehouden. Maar van een doorbreken der Duitsch-Oostenrijksche linies was aan de Isonzo even weinig sprake als aan het westfront. En zelfs hebben de bondgenooten Italië meer dan eens moeten helpen, vooral na de groote catastrophe bij Caporetto aan het Isonzofront, die eerst aan de Piave met Fransche en Engelsche hulp kon worden tot staan gebracht.

Eigenlijk was Italië voor de Entente meer een zorg en zelfs een last dan een hulp en een steun: ten slotte zelfs ook niet geheel betrouwbaar. Men vreesde in Parijs en in Londen geregeld een afval van Italië van de bondgenooten; men was er haast zeker van dat Italië, wanneer het maar Trentino als

oorlogsbuit kon binnenhalen, gemakkelijk vrede met Oostenrijk en ook met Duitschland zou kunnen sluiten: zelfs achtte men dan een alliantie met het Duitsche rijk zooals vóór den oorlog zoo lange jaren had bestaan, volstrekt niet onmogelijk en zelfs min of meer waarschijnlijk.

Wanneer men deze dingen overziet, zooals ze ook in de gesprekken van Jules en Paul Cambon met prins Sixte tot uiting komen, dan is men toch wel even verbaasd, wanneer men telkens weer ziet, hoe sterk Ribot hangt aan de alliantie met Italië en welk een waarde hij hecht aan de instemming van Italië met de vredesvoorstellen van den keizer van Oostenrijk [1]). Men kan zich voorstellen, dat hij het noodig vindt Italië te betrekken in deze onderhandelingen, al behoeft hij Sonnino niet alles te vertellen, wat hij weet. Maar het is zonderling en zelfs onbegrijpelijk, dat hij zijn geheele vredespolitiek laat afhangen van de houding van Italië in dezen, te meer, daar hij juist voor de voorbereiding van den vrede op Engeland zou kunnen rekenen. Engeland en Frankrijk samen hadden Italië gemakkelijk binnen de perken kunnen houden en zijn onmatige veeleischendheid kunnen bedwingen. Waarom heeft Ribot dat niet gewild? Waarom heeft hij steeds Italië vooropgeschoven in deze onderhandeling, die toch vooral Frankrijk en Engeland aanging?

Men kan daarvoor verschillende redenen aangeven. Vooreerst heeft hij kunnen meenen, dat eigenlijk het Duitsche rijk achter het vredesaanbod van den keizer van Oostenrijk stond. Hij leidde daaruit af, dat eigenlijk Duitschland nog meer dan Oostenrijk den vrede wenschte. Wij zijn in de dagen van de vredesresolutie van den Duitschen rijksdag en van het kortstondige rijkskanselierschap van Michaelis: men kon daarin vredessymptomen zien. Maar zelfs als dat waar was — wij weten tegenwoordig, dat het niet het geval kan zijn geweest —, dan zou Ribot toch deze ongezochte gelegenheid om het met Duitschland eens te worden, met beide handen hebben moeten aangrijpen. Vooral, omdat het vredesaanbod ook de restitutie van Elzas-Lotharingen omvatte. Wat wilde men van het Duitsche rijk eigenlijk meer verlangen, vooral

[1]) Ribot, 97 vlg.

omdat ook de herstelling van België zonder eenige beperking op het programma stond? Het is waar, er was in deze dagen geen sprake van schadeloosstelling; het is evenzeer waar, dat Frankrijk zulk een vergoeding wel in hooge mate noodig had. Maar was deze eisch, die trouwens door Ribot nergens werd geuit, wel een afdoende reden om den oorlog voort te zetten, wie weet hoe lang nog?

Een ander argument wordt wel in de stukken genoemd: het is de vrees voor een revolutie in Italië. Algemeen hooren wij, dat het Italiaansche volk geen vrede zonder gebiedsuitbreiding, althans met Trentino, zal kunnen aanvaarden: wordt geen expansie verkregen, dan zullen leger en volk in openlijk verzet komen; men zal naar Rome optrekken, waar dan de revolutie zal worden voltrokken. Een dergelijke vrees was zeker niet ongegrond: het bestaande régime en de regeerende dynastie waren niet zoo stevig gefundeerd, dat het gevaar van een gewelddadige omwenteling denkbeeldig genoemd kon worden: slechts vijf jaar na den vrede hebben de optocht der fascisten naar Rome en de greep naar de macht van Mussolini plaats gevonden. Welnu, wat zouden de gevolgen van zulk een optreden in 1917 zijn geweest? Ongetwijfeld zou Mussolini van de Entente vergoeding hebben gevraagd voor de gederfde gebiedsuitbreiding, elders in de koloniën of waar dan ook. Indien de Entente dat toestond, was de zaak daarmede geregeld; zoo niet, dan bleef Italië boudeeren, zou misschien aansluiting zoeken bij een toch verslagen Duitschland of mogelijk elders. Maar men kan toch waarlijk niet inzien, dat in zulke gevallen de Entente zoo zwaar zou zijn geschaad, dat zij alles zou moeten wagen om zulk een revolutie te voorkomen door een toegeeflijke houding tegenover Rome. Want natuurlijk bleef ook altijd nog een ander alternatief, dat de revolutie niet onmiddellijk volkomen zou overwinnen; dan zou dus de in zulk een geval gewone anarchie inzetten, met als gevolgen burgeroorlog, repressie, terreur, in ieder geval zeer belangrijke nationale verzwakking: dan ware Italië als bondgenoot stellig waardeloos geworden; maar nu was Rome toch al niet volkomen te vertrouwen. Men wist in Londen en in Parijs zeer goed, dat Italië in zijn „sacro egoismo" zijn eigen bedoelingen had en zijn

eigen belangen uitsluitend zou behartigen, zooals het die nu eenmaal zag. Welnu, vanwaar dan die eigenaardige en zelfs zonderlinge tegemoetkoming van Ribot aan Italië?

Ribot zag deze dingen blijkbaar anders dan de realiteit veroorloofde. Voor hem bestond slechts één realiteit, de stemming in de Kamers. En de Kamers en mogelijk ook de publieke opinie in Frankrijk wilden geen vrede, maar overwinning. Dat wilde dus ook Ribot. Zoo als vanzelf spreekt, heeft het hem niet geholpen: een vergadering wordt nooit geïmponeerd door hoffelijke maar slaafsche meegaandheid; zij wil ten slotte de krachtige hand van den geboren leider gevoelen. Ribot was dat allerminst: reeds in September 1917 is hij dan ook roemloos gevallen. Hij kon zich toen de eer toerekenen den vrede in het voorjaar te hebben verhinderd. Maar verder gaat ook eigenlijk zijn reputatie niet. En zoo moest de oorlog worden voortgezet, nu waarlijk wel tot het bittere einde.